

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

Informacja sygnałna

Data opracowania - październik 2005 r.

Kontakt: e-mail: sekretariatUSKRK@stat.gov.pl
tel. (0-12) 415-38-84

Internet: <http://www.stat.gov.pl/urzedy/krak>

Nr 21

BUDŻETY GOSPODARSTW DOMOWYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 2004 ROKU

Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzą pracownicy Urzędu Statystycznego. Do ich obowiązków należy zwerbowanie w każdym miesiącu wylosowanych gospodarstw domowych do badania, przeprowadzenie wywiadu dotyczącego charakterystyki społeczno-demograficznej gospodarstwa domowego, udzielenie instruktażu w zakresie prowadzenia zapisów w książeczce budżetowej, opracowanie dla każdego gospodarstwa domowego „Miesięcznego budżetu gospodarstwa domowego”, przeprowadzenie wywiadu kwartalnego z badanymi gospodarstwami domowymi odnośnie wyposażenia gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania i nieruchomości oraz tzw. rozchodów rzadkich poniesionych w ciągu kwartału.

Wylosowane gospodarstwo domowe dokonuje w książeczce budżetowej zapisów odnośnie wszystkich przychodów, jakie wpłynęły do gospodarstwa domowego w badanym miesiącu oraz wszystkich rozchodów związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, czy użytkowaniem gospodarstwa rolnego. Notuje także wartości wszystkich artykułów pobranych na własne potrzeby z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie, z działalności prowadzonej na własny rachunek oraz przekazanych darów z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie.

Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzone jest metodą reprezentacyjną, która daje możliwość uogólnienia, z określonym błędem, uzyskanych wyników na wszystkie gospodarstwa domowe. Dostarcza podstawowych informacji o przychodach, rozchodach, spożyciu i wyposażeniu gospodarstwa domowego w dobra trwałego użytku oraz informacji o innych aspektach warunków bytu określonych grup ludności.

W 2004 roku, w celu zachowania relacji między strukturą badanej zbiorowości a strukturą społeczno-demograficzną zbiorowości generalnej, wyniki z badania za 2004 rok przeważone zostały danymi o strukturze gospodarstw domowych według liczby osób i miejsca zamieszkania pochodzącymi z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r. Ze względu na konieczność zachowania porównywalności danych wyniki za 2003 r. zostały powtórnie przeliczone w oparciu o nowy system wag.

W 2004 roku w województwie małopolskim badaniem objętych było 2495 gospodarstw domowych - 58% gospodarstw mieszkało w mieście, a 42% na wsi. Ponad 37% badanych rodzin to rodziny, których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta, 35% utrzymuje się z pracy najemnej, a 12% gospodarstw dochody swe czerpie z pracy najemnej i z pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym, około 7% to gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania jest praca na rachunek własny, pozostałe gospodarstwa osiągają dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania i z pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym. W porównanie do 2003 r. wzrósł o 3 pkt procentowe udział gospodarstw utrzymujących się z pracy najemnej, a zmniejszył się o 2 pkt procentowe udział gospodarstw, których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta oraz o 1 pkt procentowy udział gospodarstw, które osiągają swoje dochody z pracy najemnej i z pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym.

Przeciętne gospodarstwo domowe w województwie małopolskim liczy 2,98 osoby (3,07 w kraju). Liczniejsze są gospodarstwa pracowników użytkujących gospodarstwa rolne i rolników, a mniej liczne gospodarstwa emerytów i rencistów.

Dochód rozporządzalny jest sumą bieżących dochodów (pieniężnych i niepieniężnych) gospodarstwa domowego pomniejszoną o podatki od dochodów, spadków, darowizn oraz nieruchomości. Przeznaczony jest na wydatki na cele konsumpcyjne, pozostałe wydatki i przyrost oszczędności.

TABL.1 PRZECIĘTNY MIESIĘCZNY DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2003		2004	
	w złotych	w odsetkach	w złotych	w odsetkach
Dochód rozporządzalny	671,84	100,0	717,61	100,0
w tym:				
z pracy najemnej	292,93	43,6	331,23	46,2
z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie	18,76 ^a	2,8	15,37 ^b	2,1
z pracy na własny rachunek	53,72	8,0	64,02 ^c	8,9
ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej	258,62	38,5	250,78	34,9
Dochód do dyspozycji	644,99	96,0	691,73	96,4

a, b, c Błąd względny szacunków przekracza 10% i wynosi: a – 13,19%, b – 16,59%, c – 10,88%.

Przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2004 roku wynosił prawie 718 zł.

Dochód rozporządzalny przeciętnego mieszkańca Małopolski w 2004 roku był niższy o około 18 zł od dochodu rozporządzalnego w kraju. W stosunku do 2003 roku był o 6,8% wyższy. Dochód z pracy najemnej jest głównym źródłem dochodów gospodarstwa domowego (46,2%) i udział ten od kilku lat rośnie, w 2003 roku wynosił 43,6%. Drugim, co do wielkości źródłem dochodów gospodarstwa domowego są dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej, których udział w porównaniu do 2003 r. zmniejszył się o 3,6 pkt procentowe. W stosunku do 2003 r. zmalał również udział dochodów z gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

Najwyższy poziom dochodu rozporządzalnego osiągnęły w 2004 roku gospodarstwa pracowników pracujących na stanowiskach nierobotniczych (o ok. 53% wyższy od dochodu gospodarstwa ogółem) i gospodarstwa pracujących na rachunek własny (większy o ok. 22%). Dochód wyższy od przeciętnego uzyskały ponadto gospodarstwa pracowników i emerytów. W pozostałych grupach gospodarstw przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę był niższy od dochodu w gospodarstwach ogółem. Podobne tendencje występują w badaniach dla Polski.

Dochód do dyspozycji jest to dochód rozporządzalny pomniejszony o pozostałe wydatki, tj.: dary przekazane z gospodarstwa domowego, wydatki na cele społeczne, kaucje, odszkodowania płacone innym osobom i instytucjom.

W stosunku do 2003 roku dochód do dyspozycji w gospodarstwach domowych ogółem wzrósł o 7,2%. Największy wzrost dochodów do dyspozycji odnotowano w gospodarstwach pracowników i pracujących na rachunek własny (ponad 11%). Natomiast spadek zanotowano w gospodarstwach emerytów i rencistów (ok. 3%). Kolejny rok obserwujemy spadek dochodu do dyspozycji w gospodarstwach rolników, co jest konsekwencją obniżenia dochodów z pracy w użytkowanych gospodarstwach rolnych.

TABL.2 PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYDATKI NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2003		2004	
	w złotych	w odsetkach	w złotych	w odsetkach
Wydatki ogółem	648,77	100,0	680,77	100,0
w tym wydatki na towary i usługi konsumpcyjne	621,92	95,9	654,89	96,2
w tym:				
żywność i napoje bezalkoholowe	182,85	28,2	192,10	28,2
napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	16,88	2,6	16,47	2,4
odzież i obuwie	30,54	4,7	32,83	4,8
użytkowanie mieszkania i nośniki energii	132,82	20,5	132,12	19,4
wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	31,59	4,9	33,17	4,9
zdrowie	34,91	5,4	35,75	5,3
transport	56,41	8,7	62,11 ^b	9,1
łącznie	30,92	4,7	30,61	4,5
rekreacja i kultura	41,26	6,4	48,44	7,1
edukacja ^a	7,88 ^c	1,2	10,56 ^d	1,6
restauracje i hotele	10,69	1,6	15,97 ^e	2,3
inne towary i usługi	34,28	5,3	33,57	4,9

a Łącznie z wychowaniem przedszkolnym. **b, c, d, e** Błąd względny szacunków przekracza 10% i wynosi: **b** – 12,62%, **c** – 11,64%, **d** – 15,76%, **e** – 18,91%.

Zapisy dokonywane przez gospodarstwa domowe w książeczkach budżetowych przedstawiają strukturę wydatków ponoszonych przez badane gospodarstwa. Należą do nich **wydatki** ponoszone na zakup towarów i usług konsumpcyjnych oraz pozostałe wydatki przeznaczone na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Zakupy dokonywane są za gotówkę lub na kredyt. Gospodarstwo może otrzymywać je bezpłatnie lub uzyskiwać z gospodarstwa rolnego lub prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek.

Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (żywność, napoje, lekarstwa), półtrwałego użytkowania (odzież, zabawki, książki) i trwałego użytkowania (pralki, telewizory).

Pozostałe wydatki to dary przekazane innym, niektóre podatki (np. od spadków, nieruchomości), składki na ubezpieczenia społeczne, przegrane w grach, straty pieniężne.

Wydatki miesięczne ponoszone przez 1 osobę w województwie małopolskim są o 14 zł niższe niż ponoszone przez przeciętnego Polaka. W stosunku do 2003 roku wydatki miesięczne Małopolanina wzrosły o 4,9%. Wzrost wydatków w stosunku do 2003 roku wystąpił w gospodarstwach pracowników (o 8,4%) i utrzymujących się z niezarobkowych źródeł. Pozostałe grupy społeczno-ekonomiczne w 2004 roku ograniczyły swoje wydatki.

Różnice w poziomie przeciętnych miesięcznych wydatków na osobę między poszczególnymi grupami społeczno-ekonomicznymi gospodarstw domowych były stosunkowo duże. Jeśli za punkt odniesienia przyjmie się przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw ogółem, to poziom wydatków wyższy od przeciętnego zrealizowały gospodarstwa emerytów (o 15%), pracowników (o ok. 11%) oraz pracujących na własny rachunek (o ok. 10%), a poziom znacznie niższy gospodarstwa rolników, pracowników użytkujących gospodarstwo rolne oraz rencistów. W badaniach prowadzonych dla Polski odpowiednio wyższy poziom wydatków osiągnęły gospodarstwa pracujących na rachunek własny (o 23%), gospodarstwa emerytów (o 20%) i gospodarstwa pracowników (o 3%).

Z przedstawionych danych wynika, że gospodarstwa w Małopolsce 96,2% wszystkich wydatków przeznaczają na cele konsumpcyjne. W ogólnych wydatkach gospodarstw dominującą pozycję w 2004 roku nadal zajmowały wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe. Na tę grupę potrzeb gospodarstwa przeznaczały 28,2% ogółu swoich wydatków, tyle samo, co w 2003 roku (przeciętny Polak

28,1%). Widoczne jest zróżnicowanie procentowego udziału wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych. Gospodarstwa pracowników użytkujących gospodarstwo rolne, rolników, rencistów większy procent ogółu swoich wydatków przeznaczają na zakup żywności i napojów bezalkoholowych niż gospodarstwa ogółem. Natomiast gospodarstwa pracowników najemnych i pracujących na rachunek własny przeznaczają odpowiednio 24% i 25% swoich wydatków na zakup żywności i napojów bezalkoholowych.

Stałe opłaty mieszkaniowe (tj.: czynsz, opał, energia elektryczna i ciepła, gaz) to druga co do wielkości pozycja wydatków ponoszonych przez gospodarstwa domowe. W 2004 roku wydatki te stanowiły 19,4% (Polska 20,3%) i były o 1,1 pkt niższe niż w 2003 roku. W omawianym okresie widoczny jest wzrost udziału wydatków na transport, rekreację i kulturę, restauracje i hotele w stosunku do roku 2003. Zmiany udziału wydatków na pozostałe grupy potrzeb w gospodarstwach ogółem w 2004 roku są nieznaczne. W poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych zmiany te były jednak wyraźniejsze.

TABL.3 PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE SPOŻYCIE NIEKTÓRYCH ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	Jednostka miary	2003	2004
Pieczywo i produkty zbożowe	kg	8,69	8,52
w tym pieczywo	kg	5,70	5,58
Mięso	kg	4,95	4,86
Ryby ^a	kg	0,30	0,32
Mleko ^b , napoje mleczne i jogurty	l	5,93	5,79
w tym mleko	l	5,39	5,21
Sery	kg	0,96	0,95
Jaja	szt	15,66	15,23
Oleje i pozostałe tłuszcze	l	1,45	1,41
Owoce	kg	3,86	3,75
Warzywa	kg	12,23	11,77
Cukier	kg	1,97	1,80

a Bez marynat, przetworów ze zwierząt morskich i słodkowodnych, wyrobów garmazeryjnych i panierowanych.
b Bez zagęszczonego i w proszku.

W porównaniu z 2003 rokiem w badaniach gospodarstw domowych **poziom spożycia** prezentowanych podstawowych artykułów żywnościowych, poza spożyciem ryb, uległ obniżeniu. Tendencja ta trwa już kilka lat. Przeciętne miesięczne spożycie na 1 osobę mleka, sera, jajek oraz cukru w województwie małopolskim, podobnie jak w latach wcześniejszych, jest w dalszym ciągu wyższe od spożycia przeciętnego mieszkańca Polski. W pozostałych grupach prezentowanych artykułów porównanie takie wskazuje na niższą konsumpcję przez mieszkańca naszego województwa.

Spożycie artykułów żywnościowych jest sprawą indywidualną każdego gospodarstwa domowego. Jest ono zależne od wielu czynników. Wpływ na wielkość spożycia poszczególnych artykułów ma źródło utrzymania gospodarstwa domowego, wysokość dochodów, skład osobowy, wiek, miejsce zamieszkania, wykonywany zawód, przyzwyczajenia i tradycje żywieniowe, ale również dostępność artykułów.

Znaczne różnice występują w spożyciu podstawowych artykułów żywnościowych w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych. Spożycie wszystkich prezentowanych artykułów w gospodarstwach pracowników i pracujących na rachunek własny jest niższe niż w gospodarstwach ogółem, natomiast gospodarstwa emerytów i rencistów oraz rolników konsumują więcej tych artykułów niż gospodarstwa ogółem.

Wywiad kwartalny dostarcza informacji o **wyposażeniu gospodarstwa domowego w przedmioty trwałego użytkowania**.

W porównaniu z 2003 roku wyraźnie poprawiło się wyposażenie gospodarstw domowych w sprzęt komputerowy i dostęp do internetu oraz w zestawy do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku. Wśród badanych gospodarstw w 2004 roku mniej rodzin posiadało magnetowidy niż w 2003 roku. Z artykułów gospodarstwa domowego kupowano: zamrażarki, automaty pralnicze i kuchenki mikrofalowe. Wzrosła również liczba samochodów osobowych.

Statystycznie, na każde badane w 2004 roku gospodarstwo domowe, przypadała co najmniej 1 chłodziarka, 1 telewizor do odbioru w kolorze (przy ok. 4% gospodarstw nieposiadających tego sprzętu), co drugie gospodarstwo miało samochód osobowy, a 42% tzw. wieżę, czyli stereofoniczny zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku. Prawie co trzecie gospodarstwo posiadało urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej, a ok. 37% rodzin miało komputery osobiste, w tym blisko 1/2 z dostępem do internetu. Gospodarstwa domowe w Małopolsce posiadają więcej automatów pralniczych, zamrażarek, kuchenek mikrofalowych, komputerów osobistych i samochodów osobowych, natomiast są gorzej wyposażone w chłodziarki, wieże, telewizory kolorowe, magnetowidy, urządzenia do odbioru telewizji satelitarnej niż gospodarstwo domowe statystycznego Polaka.

TABL.4 GOSPODARSTWA DOMOWE WYPOSAŻONE W NIEKTÓRE PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA ^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2003	2004
	Na 100 zbadanych gospodarstw domowych	
Chłodziarka	95,6	96,8
Zamrażarka	36,7	35,0
Automat pralniczy	74,4	78,0
Kuchenka mikrofalowa	25,7	30,2
Samochód osobowy	45,8	48,1
Odbiornik radiofoniczny	53,0	53,8
Zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (wieża)	38,8	41,5
Odbiornik telewizyjny z ekranem do odbioru kolorowego	96,8	96,7
Magnetowid	49,1	43,4
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej ^b	34,7	35,7
Komputer osobisty	27,3	36,9
w tym z dostępem do internetu	12,5	20,0

a Opracowano na podstawie stanu w końcu poszczególnych kwartałów. **b** Łącznie z telewizją kablową.

Na stopień wyposażenia gospodarstwa domowego ma wpływ źródło utrzymania, potrzeba posiadania danego sprzętu i miejsce zamieszkania. Występuje wyraźna korelacja między poziomem uzyskiwanych przez dany typ gospodarstwa dochodów, a wyposażeniem w dobra trwałego użytkownika, zwłaszcza te, które nie są uważane przez nie za niezbędne do jego funkcjonowania. Gospodarstwa osób pracujących na stanowiskach nierobotniczych i pracujących na rachunek własny są znacznie lepiej wyposażone w zestawy do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku, kamery wideo, komputery osobiste z dostępem do internetu, telefony komórkowe, zmywarki do naczyń, kuchenki mikrofalowe, samochody osobowe, działki rekreacyjne od pozostałych grup gospodarstw domowych. Rodziny rolników posiadają znacznie mniej sprzętu luksusowego niż przeciętna rodzina, natomiast mają więcej zamrażarek (i to znacznie), rowerów, pralek i wirówek elektrycznych. Te tendencje notowane są od kilku lat.

W badaniach ankietowych ważne jest, aby wylosowane losowo gospodarstwa domowe podejmowały badanie. Zmiany wylosowanych mieszkań, jeżeli występują w dużej skali, mają wpływ na otrzymane wyniki. Wszystkie gospodarstwa, które przyjęły ankietera i prowadziły zapisy w książeczkach budżetowych przyczyniły się do uzyskania informacji, które spełniają ważną rolę w analizach poziomu życia ludności, umożliwiają ocenę wpływu różnych czynników na kształtowanie się poziomu i różnicowania sytuacji bytowej podstawowych grup gospodarstw domowych.